

Naučni značaj ovde prikazanog dela uvaženog profesora Kupčana, u slučaju da istrpi izvesno brojne pozitivne i negativne kritike, je sadržan u tome što će nam pružiti teorijski proboj u saznavanju karakteristika nekih od najvažnijih fenomena vezanih za međunarodne odnose. Posredan, društveni značaj dela je u tome što će akterima angažovanim na polju donošenja i sprovođenja političkih odluka unaprediti znanje i tako

i verovatnoću za stvaranje novih i širenje postojećih zona stabilnog mira. Ova knjiga je pisana, kako za naučne radnike, tako i za druge političke delatnike i obećava da će zagolicati želju za saznavanjem i razumevanjem širokog kruga ljudi koji će jednog dana, moguće, ostvariti našu planetu kao jednu zonu stabilnog mira.

Nikola MARIC

Predrag Bjelić, Sanja Jelisavac-Trošić, Ivana Popović-Petrović,
SAVREMENA MEĐUNARODNA TRGOVINA,
Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2010, 260 str.

Ova studija sastoji se iz šest glava: „Pojam međunarodne trgovine“, „Međunarodna trgovina primarnim proizvodima“, „Međunarodna trgovina industrijskim proizvodima“, „Međunarodna trgovina uslugama“, „Međunarodna trgovina intelektualnom svojinom“, i „Međunarodna trgovina u 21. veku“. Knjiga ima 260 strana.

Pojam međunarodne trgovine. Pisci na početku pripremaju čitaoca da što lakše ide kroz složenu materiju međunarodne trgovine. Daju pojam ove delatnosti. Taj pojam se vremenom menjao i po sastavu i po učesnicima. Prvobitno, međunarodna trgovina shvatana je kao razmena između država ili između dvaju privrednih prostora, i to kao razmena dobara. Međunarodna trgovina shvaćena kao razmena između

„rezidenata“ i „nerezidenata“, da bi vremenom postala i transnacionalna.

Pisci ukazuju na potrebu razlikovanja pojmovi „međunarodna trgovina“ i „spoljna trgovina“. „Međunarodna trgovina“ uključuje ukupnost razmene svih učesnika u svetu, a „spoljna trgovina“ znači razmenu jedne zemlje sa svim drugim zemljama, to jest trgovinu rezidenata jedne zemlje sa rezidentima drugih zemalja.

Istovremeno, predmet međunarodne trgovine, sem dobara, postaju i usluge i proizvodi ljudskog duha – intelektualna svojina. Jedna od novina u shvatanju međunarodne trgovine je vezana i za međunarodno kretanje činilaca proizvodnje – kapitala i radne snage. U ovom delu predstavljen je i način klasifikovanja predmeta Međunarodne trgovine.

U odeljku pod naslovom *Međunarodna trgovina primarnim proizvodima*, najpre se uvrđuje da su Primarni proizvodi oni koji imaju manji sadržaj novododate vrednosti – poljoprivredni proizvodi i proizvodi rudarstva, dugo su bili najvažnije, a i danas su veoma važne stavke međunarodne trgovine. U poljoprivredne proizvode spadaju: prehrambeni proizvodi i poljoprivredne sirovine. U međunarodnim multilateralnim pregovorima o slobodi međunarodne trgovine, trgovina poljoprivrednim proizvodima spada u najspornija pitanja. Najrazvijenije zemlje, koje najglasnije zagovaraju slobodnu trgovinu, najviše štite svoju poljoprivredu, osobito SAD, Evropska unija i Japan. Manje razvijene zemlje imaju obrnutu nevolju: tržišta razvijenih zemalja za njihove proizvode su nedovoljno otvorena.

Ovde spadaju i rudarski proizvodi. Oni obuhvataju više rudnih proizvoda koji se često nazivaju i mineralima. Danas se trguje s oko 80 minerala, gde su posebno važni gvožđe i čelik. Od obojenih metala najvažniji su aluminijum i bakar. Međunarodna trgovina energentima postala je izuzetno važna u novije vreme. Oni, uz hranu i čelik, spadaju u strateške proizvode. Njihova tražnja tendencijalno postojano raste.

Srbija ima povoljne prirodne uslove za razvoj poljoprivrede i otuda za izvoz poljoprivrednih proizvoda. No, Srbija ne koristi dovoljno te uslove. Poljoprivredna proizvodnja, pa ni promet, nisu dobro organizovani. Zato se sela prazne. Prema procenama, za oko 15 godina nestaće svako četvrto selo u Srbiji. Udeo izvoza poljoprivrednih proizvoda u uvozu ovih

dobara u EU u 2007. godini iznosio je svega 0,7%. Udeo izvoza poljoprivrednih proizvoda u ukupnom izvozu Srbije u 2007. godini iznosio je oko 20,7%, dok je svetski prosek oko 8%. Jedna od velikih slabosti izvoza poljoprivrednih proizvoda Srbije je skroman udeo preradevina, to jest proizvoda više faze prerade.

Veliku pažnju autori su posvetili *Međunarodnoj trgovini industrijskim proizvodima*. Dva veka nakon industrijske revolucije, sredinom 20. veka, industrijski proizvodi odnose prevagu nad primarnim proizvodima u međunarodnoj trgovini. U 2007. industrijski proizvodi činili su oko 56% vrednosti svetske trgovine. Glavne stavke u međunarodnoj trgovini industrijskim proizvodima su: gvožđe i čelik; hemijski proizvodi; mašine i oprema; tekstilni proizvodi.

Do nedavno, razvijene zemlje su bile glavni izvoznici industrijskih i uvoznici primarnih proizvoda. U međuvremenu dolazi do promene u međunarodnoj podeli rada. Manje razvijene zemlje se ubrzano industrijalizuju, tako da se na svetsko tržištu javljaju kao konkurenti i na strani uvoza primarnih proizvoda i na strani izvoza industrijskih proizvoda. Najveći pojedinačni izvoznici industrijskih proizvoda danas su Evropska unija, Kina i SAD.

Međunarodna trgovina hemijskim proizvodima znatniji udeo u svetskoj trgovini ostvaruje tek u drugoj polovini 20. veka. Posebno je rasla trgovina farmaceutskim proizvodima. Mašine i oprema su po učešću u svetskoj trgovini na prvom mestu. Tekstilna industrija je u osnovi industrijske revolucije. Trgovina

proizvodima ove industrije je postojano veoma važna.

Autori ukazuju da su upadljive osobnosti današnje međunarodne trgovine rast udela proizvoda visoko intenzivnih znanjem i uloga transnacionalnih kompanija koje danas utiču na oko 2/3 svetske trgovine industrijskim proizvodima.

Posebna glava nosi naslov *Međunarodna trgovina uslugama*. Ova delatnost se statistički prati tek od pre tridesetak godina. Trgovina uslugama nakon Drugog svetskog rata rasla je brže i od svetske proizvodnje i od svetske trgovine uzete u celini. Ovde spadaju, pre svega, usluge prevoza, osiguranja, putovanja i slično. Na svetskoj ravni trgovina uslugama uređena je Opštim sporazumom o trgovini uslugama. Međutim, u uređivanju ove delatnosti još uvek postoje mnoga nerešena pitanja. U najnovije vreme intelektualna svojina postaje jedno od najvažnijih i najspornijih pitanja u međunarodnoj trgovini. Pošto intelektualna svojina nema materijalne supstance, teško je pratiti njen prelazak preko državnih granica.

U poslednjem odeljku *Međunarodna trgovina u 21. veku* pisci ukazuju na novine u međunarodnoj trgovini u toku prve decenije 21. veka. Na prvo mesto stavljaju transnacionalizaciju međunarodne trgovine. Transnacionalne kompanije više nisu samo nosioci poslovanja nego i subjekti međunarodne trgovine. U stvari, one danas dominiraju u međunarodnoj trgovini, kontrolišu značajan deo svetske proizvodnje i monopolišu međunarodni transfer tehnologije i znanja.

Knjiga je na visokom stepenu izrade. Izlaganja su sistematična i vrlo pregledna. Tekst je pisan doteranijim jezikom i stilom. Iako je opštepoznato da je međunarodna trgovina najvažniji međunarodni odnos uopšte u mirno doba, u nas ima srazmerno malo celovitih dela iz ove oblasti. Zbog toga je ova knjiga posebno dobrodošla. Ona je značajan doprinos našoj literaturi o međunarodnoj trgovini. Ona će zacelo koristiti svima koji se bave međunarodnom trgovinom, bilo u praksi bilo kao naučni radnici ili studenti.

Blagoje BABIĆ